

Gift i Læsernes Bryst

Taler

Lars Oftedal

Dato

10 juni 1885

Sted

Stortinget

- 1 Naar man lægger Mærke til alle de Foreteelser, som er kommet tilsyne baade i denne Forsamling og udenfor den i den Tid, da den foreliggende Sag har staaet paa Dagsordenen, faar man Indtryk af, at denne Sag for mange, for de fleste, hvilkensomhelst Mening og Opfatning man end har af den, er meget alvorlig.
- 5 Det ser ud, som om der skulde være to Livsmagter, der kæmper med hinanden om, hvem af dem der skal komme til at beherske det offentlige Liv. For mig er den ogsaa overordentlig alvorlig, og det er derfor, jeg føler Trang til at sige nogle Ord.
- 10 Skjønt jeg, efterat have hørt Hr. Liljedahls Foredrag i Sagens Anledning, nok synes, at mangt og meget kunde blive overflødigt; men alligevel har jeg begjæret Ordet for at afgive den Erklæring, at jeg agter at stemme for Komiteens Indstilling, og jeg vil faa Lov til at motivere denne min Stemmegivning. Jeg er ikke netop mod Digtergager og lignende Understøttelser fra det Offentliges Side
- 15 til fremragende Mænd overhovedet, skjønt jeg baade har havt og tildels har Tvivl derom endnu; men jeg er af Hjertet imod den Slags Anvendelse af Statens Midler, hvorom her er Tale.

- For at jeg skal kunne gaa ind paa at yde en Forfatter eller Kunstner den
- 20 Anerkjendelse, den anbefaling og den Ære, som finder sit Udtryk i denne Forsamlings Bevilgning af en større eller mindre Sum, enten engang for alle eller som aarlig Udredsel af Folkets offentlige Kasse til Støtte og Fremme for Vedkommendes Arbeide og Livsgjerning, saa maa jeg have Vished for, at dette Arbeide og denne Livsgjerning virkelig er til Nytte og Gavn for det Folk og det
- 25 Land, hvis Midler jeg sammen med andre er kaldet til at styre med, og for hvis Anvendelse jeg staar Folket til Ansvar. Har jeg ikke Vished for det, saa vil jeg maatte svare nei, hver Gang et saadant Spørgsmaal foreligger til Afgjørelse. Er jeg dertil endog forvisset om, at det Arbeide, som der er Spørgsmaal om at støtte, ikke alene ikke er til Nytte, men tvertom til Skade og Fordærv for det

Folk, hvis Repræsentant jeg er, da kan jeg ikke et Øieblik være i Tvivl om, hvad jeg har at gjøre. Om jeg havde 2 Stemmer, vilde jeg bruge dem begge derimod.

35 Jeg tænker, at hver eneste Mand i denne Forsamling vil være enig med mig i denne Almenbetragtning betræffende saadanne Spørgsmaal som det, vi her har for os. Hvad nu specielt angaar den i dag foreliggende Sag om Bevilgning af Digtergage til Alexander Kielland, maa jeg først forudskikke nogle almindelige Bemærkninger baade for at forebygge Misforstaaelser og for at præcisere mit Standpunkt.

40 Sager som den heromhandlede betragtes jo ialmindelighed som Nationalbelønning for vel udført Arbeide og som Opmuntring for Vedkommende til at fortsætte sin Gjerning i de samme Spor som før. Det gjælder Musikere, Malere, Digtere, kortsagt Kunstnere og Videnskabsmænd
45 idethele - bevilger man dem en Extraløn af Statskassen, saa vil man derved have sagt til Folket og fra Folket, at man ærer dem som store Mænd og ærer dermed sig selv, at man anser deres Arbeide at være af en saadan Betydning og Gavn for Folket i den ene eller anden Retning, at man betragter det som sin Skyldighed paa den Maade at belønne dem, og paa Samfundets Vegne opmuntre dem til at
50 fare fort paa den betraadte Bane.

Spørgsmaalet maa altsaa for dem, der deler den av mig hævdede Grundbetragtning med Hensyn til de heromhandlede Sagers Betydning og Hensigt, blive dette: Har Alexander Kiellands Arbeide, hans Frembringelser paa
55 Digtekunstens Omraade været af den Beskaffenhed og Betydning, at det har billigt, retfærdigt Krav paa at blive nationalbelønnet, Krav paa, at vi som Nationens Repræsentanter og Indehavere af Nøglen til Folkets Pengekasse gjør os den "Ære og Glede", som nogen har kaldt det, at votere ham Digtergage? Og er hans Digterværker baarne af en saadan Aand og rettede mot et saadant Maal,
60 at vi kunne forsvare for Gud og for Nationen at opmuntre ham til at holde frem i den Retning, hvori hans Arbeide peger?

Det maa her blive Spørgsmaalet. Og af det Svar, enhver maa give sig selv herpaa, vil det komme til at afhænge, hvorledes han har at stille sig til det i
65 Dokument No. 66 til denne Forsamling oversendte Andragende.

Spørgsmaalet stilles altsaa ikke af mig ialfald, hverken i dette eller noget lignende Tilfælde saa: Er Vedkommende troende eller vantro? Er han Kristen

70 eller ikke? Deler han mine religiøse eller konfessionelle Meninger eller ikke? Jeg
beder dette udtrykkelig bemærket, da jeg ved, at det vil blive forsøgt at faa stillet
Tingen paa Hovedet ved at beskyldte mig og mine Meningsfæller i denne Sag for
Dømmesyge, Obskurantisme, Intolerance, Forfølgelsessyge, og hvad det nu
75 heder altsammen, som man anklager os for, naar vi ikke kan gaa med paa at give
Kristendommen til Pris for falskelig saakaldte liberale Tanker og Ideer, der er
oppe i Tiden.

Nei, ikke saa! Ens personlige Forhold til Kristus og Kristendommen, til Kirken
og dens Opgaver vil ingen Indflydelse have for mig med Hensyn til Bevilgning
80 eller Ikke-Bevilgning af Nationalbelønning eller Statsunderstøttelse til
Kunstnere og store Mænd, hvis jeg ellers kan overbevises om, at en saadan er paa
sin rette Plads.

Saa ogsaa her, naar Spørgsmaalet gjælder Alexander Kielland. Lad mig tale lige
85 ud om denne Mand. Thi jeg kjender ham, og jeg kjender hans Værker, ligesaa
hans første Noveller og indtil hans "Fortuna". Jeg har fulgt hans Arbeide med
den mest levende Interesse alle disse Aar, som er gangne, siden han traadte frem
for Offentligheden med sit store og fremadstræbende Digtertalent.

90 Der er i alle hans Bøger mangt og meget, som er skikket til at vække alvorlige
Tanker og tvinge Folk til at sysle med alvorlige Tanker. Og at han deri aabner
Øinene for mange af de værste Skader i vort Samfund, at han blotter Hykleriet,
Farisæismen, Formalismen og "Arbeidernes" Arbeide paa en saadan Maade, at
han - for at bruge hans egne Udtryk - "ikke lægger Menneskene i Bomuld" og
95 ikke lader dem forblive i den Indbildning, at de er karske - det sætter jeg megen
Pris paa. Jeg har heller intet imod, at han pisker og gennemprygler marvløse,
forkrøblede, pengegridske og aandløse Præster, og lader os se den Hulhed og
Humbug, som findes saavel i mange af vore Ægteskabsstiftelser som i en stor
Del af den Handelsmoral, som raader i vort Samfund. Det er saa langt fra, at jeg
100 har noget at invende derimod, at jeg meget mere kan glæde mig derover og tror,
at ogsaa Kielland forsaavidt har gjort adskillig Nytte med sit Arbeide.

Fra den Side sætter jeg hans Arbeide høit, overmaade høit, og anser det for
noget af det største og bedste, vi for Tiden har i vort Land fra det Hold. Jeg er i
105 saa Maade en af Hr. Kiellands Beundrere. Og var det kun det og intet andet end
det, som her kom i Betragtning, saa skulde det ikke falde mig vanskeligt at votere
et Statsbidrag til ham. Men det er Maaden, hvorpaa Svøben bruges, og den

falske Moral, der indføres og anprises som Folkenes Lægedom, jeg ikke alene
110 ikke kan billige, men fra mit Synspunkt maa se paa som noget, der skader vort
Folk, og især de Unge i Samfundet, umaadeligt, i samme Grad mere, som Hr.
Kiellands Begavelse er eminent og Fremstillingsevnen ganske overordentlig.

Hans Arbeide er efter min og manges Mening i høi Grad nedbrydende for
115 Kristendommens Gjerning i dette Land og for den Moral, hvorpaa hele vort
Statsliv er bygget, og hvoraf alle vore Institutioner søges gennemtrængte, - den
Moral, som efter Grundlovens § 2 skal være dette Folks og vore Børns, og som
Staten, d. e. dette Folk, dermed har forpligtet sig til at værge og fremme.
Kristendommen selv som den eneste absolute Livsmagt og derfor ogsaa den
120 største og stærkeste Kulturmagt i Verden skades vistnok ikke, den trænger ingen
Støtte af os. Der er en anden, som indestaar for den, og derfor gaar den sin bane,
gjennem Tiderne, gjennem Historien efter den av den levende Gud opgjorte
Plan uden at stanses eller hindres af noget - seierlig indtil Dagenes Ende. Men
det er Individerne og især vor Ungdom, den Slægt, som skal tage Arbeidet op,
125 der vi slap, naar vi lægges under Torven, og overfor hvem vi har et umaadeligt
Ansvar for Gud i Henseende til, hvad vi har lært dem, hvorledes vi har værnet
om dem - det er dem, den store Digter, om hvis Nationalbelønning her er Tale,
skader ved sin ellers saa gribende, piskende og rensende Digtning.

Sagen er den, at Hr. Kielland ikke blot straffer Hykleriet, Farisæismen og
130 ugudelige Præster, men han gjør Kristendommen selv, saadan som den er
kommen fra Gud i hans personlige Aabenbaring ved Sønnen og baaren til os
gjennem Evangeliet, ansvarlig for alle disse Skader i Samfundet, og opstiller i
Modsætning til den kristelige Moral en ny, der lægger Tyngdepunktet i
135 Menneskets egen Viljekraft og Selvbestemmelse, medens vi lægger det i den
omvendende, gjenfødende Naade fra Gud ved Troen paa den opstandne
Frelser, virket af den Helligaand under Selvydmygelsens og Syndserkjendelsens
grundige og alvorlige Kristis. Herved dryppes Gift i Lærernes Bryst, og større
Skade, større Uret kan ikke gøres mod et Folk og et Samfund, der med alle sine
140 Uhumskheder og alt sit Hykleri dog i sin Kjerne, i sin egentlige stærke og ædle
Repræsentation rundt i de tusen Hjem endnu har sin Gud og Bibel kjær, - det er
en Fornærmelse mod det norske Folk.

Hyklerske og farisæiske Prester kan revses, uden at den Gjerning, som Gud gav
145 dem, behøver at spottes og udlees, Hulheden i Ægteskaber kan blottes, uden at
der gives Anvisning paa at løbe fra hinanden, og uden at Selvmordet endog

glorificeres.

150 Nei, jeg hylder vistnok Religionsfrihedens Princip i dens yderste Konsekventser
helt og fuldt, jeg er saa stærkt som nogen mod alle Tvangsmidler og
Lokkemidler i religiøse Sager, fordi Troen og Ens personlige Forhold til Gud er
den frieste Ting i Verden; jeg er derfor ogsaa imod Forfølgelser og Forbud af
hvilken som helst Art ligeoverfor andre Religionsformer og Gudsdyrkelse, der
155 ikke staar i Strid med de sædelige Love, som Staten for sin egen Bestaaen maa
kræve respekteret af alle sine Borgere; ogsaa for Gudsfornegetere, Fritænkere og
Spottere maa jeg kræve lige Delagtighed i den Frihed, Retfærdighed og
Beskyttelse, som Samfundets Love og Institutioner yder og bør yde hver Mand i
dette Land. Men et Arbeide, som efter hele min Livsbetragtning og navnlig efter
160 min Opfatning af, hvad der er istand til i Virkeligheden at løfte, reise, rense og
styrke vort Folk og bringe det forover i Sandhedens og Oplysningens Frihed og
Selvstændighed, ikke kan andet end skade og fordærve vort Folk - i Sandhed, jeg
baade kan og vil overfor et saadant Arbeide øve Tolerance til det yderste; men
glæde mig over det, statsbelønne og ære det, - nei, det kan jeg aldrig.

165 Paa disse Præmisser er det, jeg maa stemme for den foreliggende Indstilling. Det
gjør mig ondt, at jeg maa gjøre det; thi jeg sætter den Mands overordentlige
Begavelse, hvorom her er Tale, hans skarpe Syn, hans rige og overlegne Aand saa
høit, at det smerter mig at gjøre det; men jeg kan ikke forsvare ligeoverfor min
170 Gud som Repræsentant for dette Folk i dets høieste, alvorligste og
ansvarsfuldeste Magtinstans og Magtudøvelse at yde samfundsmæssig
Nationalbelønning og Nationalære for et Arbeide, som i sin inderste Rod og i
sin dybeste Grund foragter og haaner det, som er dette Folks dyrebareste
Klenodie, dets Lykkes, dets Friheds, dets Levedygtigheds Pille og Grundvold -
175 jeg kan det ikke.

Angaaende det Forslag, som blev fremsat af Hr. Steen, maa jeg slutte mig til,
hvad Hr. Liljedahl allerede har udtalt; jeg anser ikke en saadan Henvendelse til
Regjeringen for nødvendig - skjønt jeg ikke kan have noget imod den i og for sig
180 - da jeg er vidende om, at Regjeringen allerede før har disse Ting under
Overveielse. Men paa den anden Del af Forslaget, om Bevilgning af Kr. 2000 for
Budgetaaret, kan jeg ikke gaa med, da det altid vil have sine Konsekventser, naar
man først engang har givet en saadan Bevilgning; vi har foruden Hr. Kielland
mange andre, han staar ikke alene i den Henseende. Har han ventet hidtil paa
185 denne Beskyttelse og denne Erstatning for Tab ved Udgivelsen af hans Skrifter i

andre Lande, kan han vente et par Aar til. Af den Grund holder jeg paa Komiteens Indstilling.

190

Kilde

Storthingstidende, 1885, s. 1216 - 18.

195

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/gift-i-laesernes-bryst>

200

205

210

215

220